

Sånenyt nr. 1 2023

I dette nummer

Ormeægudskillelse hos drægtige og diegivende får.....	3
En barndom i Såsens tegn.....	8
Har du en god idé?.....	11
Marokkanske lamme-ribber	12
Kintraks.....	14
Gratis T-shirt!	15
Bestyrelsens kontaktinfo	16

Vibekes ældste får på 9 år

Ormeægudskillelse hos drægtige og diegivende får

Af Cathrine Erichsen

Fåreavleren skal være meget opmærksom på korrekt proteintildeling i slut drægtighed og diegivnings-fasen, da det har betydning for ormeægudskillelsen.

I den sidste del af drægtigheden, cirka 6-4 uger inden læmning, sker der ekstremt meget i fårets krop. Det er i denne periode fostret/fostrene tager på i fødselsvægt og udvikler deres muskler og fedtdepoter. Det er også i denne periode at fårets yver udvikles og råmælken dannes. Derfor skal fåreavleren sørge for at fodringen i denne periode er i top for at sikre det bedste resultat ved læmningen.

Men der foregår også andre ting i kroppen på fåret i den periode. Blandt andet, at fårets hormon-udsvingninger er så store, at dets immunsystem har nedsat styrke. Dette kaldes den peri-

parturierte periode, som defineres af perioden 2-4 uger før læmning, og varer ca. 6-8 uger frem ind i diegivningsperioden. Det er i denne periode med et svækket immunsystem, at indvoldsormene i fårets mavetarmsystem vækkes og begynder at udskille æg. Endvidere at fåret optager nye larver som begynder at udvikle sig til voksne indvoldsorme og reproducere – dvs. udskille æg, som øger risikoen for at lammenes udsættes for en masse æg i stien eller på jorden. Derfor har denne periode i drægtigheden og den tidlige diegivningsperiode en stor betydning for lammenes helbred, vækst og velfærd, og fårene kan i denne periode også udvikle sygdom grundet indvoldsormene.

Udvikling af immunitet mod indvoldsorm

Et lam fødes uden et aktivt immunsy-

stem. Det gælder for får såvel som for mennesker, at blodbanerne mellem moderfåret og fostret ikke tillader passage af de såkaldte antistoffer gennem moderkagen, da disse molekyler er for store i forhold til for eksempel proteiner, sukker-molekyler og fedtmolekyler. Derfor ”videregives” immunsystemet fra moderfåret til lammet ved hjælp af råmælken.

Dette gælder dog i mindre grad lammets evne til at håndtere indvoldsorm. Lam opbygger immunitet imod indvoldsorm i de første måneder af dets liv. Lam som har været udsat for indvoldsorm igennem græsningsperioden vil typisk være immune mod orm ved 6-12 måneders alderen, og i nogle tilfælde også før. Variationen skyldes bl.a. genetiske forskelle mellem dyrene.

Immunsystemet har tre mekanismer som det bruger for at hjælpe dyret mod indvoldsorm

1. det kan nedsætte indvoldsormenes vækst, udvikling og ægudskillelse
2. det kan beskadige indvoldsormen og dermed slå den ihjel
3. det kan gøre, at indvoldsormen ikke kan hæfte sig fast i mavetarmvæggen og dermed bliver udskilt med afføringen

Målet er at fårene og lammene udsættes for begrænset mængder af indvoldsorm hele tiden for at udvikle modstandsdygtighed imod indvoldsorm.

Påvirkning af ægudskillelse i den periparturiente periode

Forskningen har vist at der er flere forskellige faktorer som har en indflydelse på ormeægudskillelsen fra fårene i den periparturiente periode. Blandt andet har det vist sig at **fodring, kuldstørrelse** og **genetik** spiller en stor rolle. I den sene drægtighed skal fåret forsynes med korrekt mængde protein til fosterudvikling og -vækst samt yverudvikling og mælkeproduktion. Men proteintildelingen spiller også en stor rolle for et fungerende immunsystem. Forskning har vist at tidlig fravæning af lammene nedsætter ormeægudskillelsen af indvoldsorm hos fåre-

ne - altså at immunsystemet bliver gen-etableret lige så snart fåret stopper med at yde mælk og der igen er ressourcer til stede til at etablere og opretholde immunsystemet. Derfor er korrekt proteintildelingen meget vigtig i fodringen af drægtige får.

Får med tre fostre har som bekendt større behov for protein end dem med et foster. Derfor har det stor betydning at proteintildelingen er tilpasset antallet af fostre. Forskning har vist at får med et foster har en lavere ormeægudskillelse i den periparturierte periode sammenlignet med får som bærer på tvillinger og trillinger. Men der er også modsigende rapporter som belyser at får som fodres korrekt og efter antal fostre kan have en lav ægudskillelse som minder om får med et foster.

Sidst men ikke mindst forskes der meget i genetikken og det avlsmæssige potentiale for at udvikle modstandsdygtighed mod indvoldsorm. Dette kan have en påvirkning på hvor stor ormeægudskillelse fårene har i den sene drægtighed/

tidlige diegivningsperiode og lammene udvikler et tidligere og bedre immunrespons allerede ved 4-5 måneders alderen.

Anbefalinger der kan begrænse ormeægudskillelsen i den sene drægtighed/tidlige diegivningsperiode:

- hav fokus på at fodre fårene afbalanceret med korrekt mængde protein
- scanning og huldvurdering af fårene er gode håndgribelige redskaber for at kunne lave en korrekt foderplan
- får og lam skal helst på græsmarker hvor der året forinden ikke har gået lam. Lam under 6 måneder udskiller flest æg, og får udskiller færrest når de ikke er drægtige. Derfor vil der være færre ormeæg og ormelarver i marker, hvor der har gået får forinden
- avl for ormemodstandsdygtighed: forskning er godt i gang med at udvikle på en test som skal kunne påvise resistens. Blandt andet kan man med en "CarLA" test måle på anti-

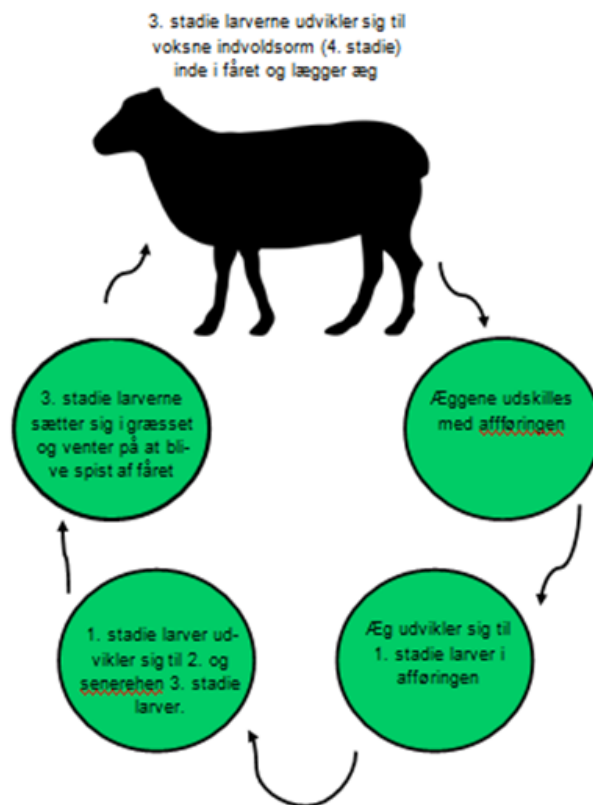
stofniveauet mod orm i spytet.

- Man kan gøre det mere enkelt.

Udvælg til næste generation kun gimmere og især væddere som vokser hurtigt (tjek tilvæksten), og som ikke er snavset bagtil, - de har lav ormeægudskillelse og kræver

aldrig behandling mod indvoldsorm

- Undersøg løbende dine får for indvoldsorm ved at tjekke på antal ormeæg i afføringen (Fecal Egg Count, FEC). Får med høj FEC vil kræve behandling.

Figur: Generel livscyklus for indvoldsorm, som går igennem et ægstadie og 3 larvestadier (L1, L2, L3) før den når voksenstadie (L4). Det 3. larvestadie (L3) er det infektiøse, udvikler sig til den voksne orm i fåret/lammet, hvorefter det lægger æg. I efteråret går L3 larverne i hi og overvintrer i marken og i fåret. Det er også L3 og L4 som aktiveres af den periparturierte fase i det drægtige/lakterende får.

Litteratur:

Hamer *et al.*, 2019; 'The dynamics of ovine gastrointestinal nematode infections within ewe and lamb cohorts on three Scottish sheep farms', *Preventive Veterinary Medicine*, 171, 104752

Ortolani *et al.*, 2013: 'Effects of parasitism on cellular immune response in sheep experimentally infected with *Haemonchus contortus*' *Veterinary Parasitology*, 196, 1-2, 230-234

Houdijk *et al.*, 2012: 'Differential effects of protein and energy scarcity on resistance to nematode parasites', *Small Ruminant Research*, 103, 1, 41-49

Donaldson *et al.*, 1998: 'The effect of nutrition on the periparturient parasite status of mature ewes', *Animal Science*, 67 (3), 523-533

<https://www.agresearch.co.nz/partnering-with-us/products-and-services/carla-saliva-test/>

Cathrine Erichsen,

Cathrine er dyrlæge fra Københavns Universitet og medlem af Team Fårerådgivning siden 2017. Hun har en PhD fra Edinburgh University i kollaboration med Scottish Rural College og AgResearch med fokus på overlevelse af trillingelam.

En barndom i Sånens tegn

af Catherina Sahl

Catherina,
Josh, Cassie
og Cepheus

Findes der noget bedre?

End at vågne op, halvklam og halvkold og høre dyrene på dyrskuepladsen kalde efter deres morgenmad.

Min egen morgenmad består af frisk franskbrød fra den nærmeste bager, med et godt lag smør og sukker drysset over. Jeg ser frem til den suktermad hele vinteren, og til duften af Gammel Dansk, selvom jeg selvfølgelig ikke selv drikker det, men duften hører til og jeg ville i sidste ende ikke undvære den.

Morfar har været tidligere oppe end os andre, han har allerede sørget for køernes morgenmad, og hver dag fortæller

han om, hvordan de andre i kvægstaldene kalder efter ham, når han kommer iført sin Såne trøje, men heldigvis er han forberedt, han har altid Dexter trøjen indenunder, så han kan løfte op i det yderste lag, og med det samme lukker han munden på hver og en.

Vores eventyr med får startede i 1992, jeg kan selvfølgelig ikke huske den spæde begyndelse, da jeg selv kun var 3 år gammel, og lige havde budt velkommen til min lillesøster Michala som bliver født sidst i oktober.

Men det tog ikke lang tid, før dyrene overtog mine bedsteforældres hverdag, og alle mine yndlingsweekender.

Roskilde Dyrskue 2005

Vores får er ikke som de andre får, vores er nemlig sorte, og allerede fra starten af vidste jeg, at det var specielt. Men det var ikke kun deres farve der var speciel, og allerede dengang kunne jeg mærke at vores forhold til fårene var anderledes end mange andres. Vores får havde allesammen navne, og selvom de allesammen var sorte, var det ikke svært at kende dem, man havde det aller bedste forhold til. vores får var ikke bare uld eller slagtedyr, de var familie. Det er den følelse, som jeg har taget allermest til mig, og det er sådan, jeg vil have det med mine dyr resten af mit liv.

Da jeg bliver 10 år, flytter vi tilbage til gården, og skal nu bo 3 generationer sammen på mine bedsteforældres gård, Tygaarden hedder gården. Min morbror har endda selv lavet en flot sten med navn på, som står ude ved vejen og viser vej til det eneste sted, jeg nogensinde har følt mig rigtigt hjemme. Fra starten af var det et eventyr, og nu kunne jeg tage del i alle hverdagsopgaverne som følger med.

Men foråret var stadig den mest spændende tid på året.

Min søster og jeg fik hvert år til opgave, at komme på navne til alle årets små lam, men da vi jo ikke vidste, om det ville blive et dreng eller et pige år, blev listerne ofte lange. Derudover var opgaven ekstra svær, da det blev besluttet, at vi hvert år skulle bruge det følgende bogstav i alfabetet, men det var en tradition, og jeg har altid elsket, både traditioner og en god udfordring.

Morfar lærte os at veje lammene, så vi kunne følge med i deres udvikling, og selvom det ikke var min yndlingsopgave, var vi altid med til at give øremærker og sætte elastikker på halerne af de små lam, og snart ville de være klar til masser af spræl og hop i børnehaven, med de andre lam.

Vores lille gård vokser, og ud over at have både Såne får, dexterkvæg og et par hygge ponyer, beslutter mine forældre at der må en lille ny til, og i 2001 kommer lillebror Magnus til verden.

det er anderledes at få en bror denne gang, men også spændende.

Når vi er på dyrskuer, er det stadig kun Michala og jeg der tager med, Magnus er stadig alt for lille, men mor og far kommer altid på besøg og ser os fremvise, jeg er altid så stolt af vores flotte rosetter, og nu er vi heller ikke længere de eneste som fremviser smukke sorte får.

De første år havde vi ofte stand ved siden af Spelsau og Gotlænder, og både mine søskende og jeg selv fik en gotlænder bamse hver, som vi holdt meget af, men nu er der flere Såne får og vi står ikke længere alene. Roskilde dyrskue har altid betydet meget for mig, og selvom vi ikke udstille længere, er vi afsted og besøge hvert eneste år. Mit største ønske har altid været at ride med i Roskilde kvadrillen på min egen pony, en drøm der stadig fylder hos mig den dag i dag.

Gennem hele min barndom har jeg dog en hemmelighed, jeg er syg!

Allerede tidligt i mit liv kan mine forældre se, at jeg ikke er god til at sociali-

sere mig med andre børn, og gennem folkeskoletiden gør de alt, hvad de kan for at hjælpe mig til den bedste fremtid. Efter folkeskolen har jeg svært ved at finde min plads og selvom jeg starter uddannelse, flytter hjemmefra og prøver mit bedste, vender jeg alligevel tilbage til gården.

Efter mange undersøgelser og endnu flere kognitive samtaler, starter jeg på antidepressiv medicin, jeg føler at verden ser lidt lysere ud, og giver derfor igen uddannelse et skud, men desværre med samme resultat.

I 2012 søger jeg kontanthjælp og starter min rejse igennem systemet, en rejse som strækker sig over de næste 9 år af mit liv. Det er svært for kommunen at placere mig, men også svært for dem at godkende mig til kontanthjælp på grund af min alder. I disse år lærer jeg utrolig meget om mig selv. Jeg bliver gift, jeg bliver skilt, jeg følger min behandling og jeg finder ud af, at jeg har dyssoziale træk, som jeg konstant bliver nødt til at håndtere og kontrollere.

re, hvis jeg skal kunne fungere sammen med andre mennesker.

Hver dag er en kamp, men dyrene er mit lys. Andreas er min bedre halvdel, vi møder allerede hinanden i vores unge år, men finder først rigtigt hinanden i 2021, hvor jeg også endelig får min førtidspension. Uden Andreas havde jeg aldrig kunne udfolde mig eller føre mine drømme ud i virkeligheden, men vigtigst af alt er, at det ikke længere kun er mine drømme, det er vores drømme, og da vi finder vores egen lille gård ved vestkysten, er det ikke svært at beslutte, hvad den skal bruges til.

Vores liv er fyldt med kærlighed, og ikke nok med at vi har fået vores egen første Såne vædder, så er lille Josh, som han hedder, barnebarn til mine bedsteforældres Såne får, hvilket bare gør det endnu mere specielt. Sammen med Josh har vi

startet et helt nyt eventyr i 3 smukke Karakuller.

Findes der noget bedre?

End at vågne op, halvklam og halvkold og høre dyrene på dyrskuepladsen kalde efter deres morgenmad.

Jeg glæder mig til at føle den følelse igen, og til at dele den med manden i mit liv, jeg er sikker på, at Andreas og jeg har mange flere år med dejlige Såne får i vores fremtid.

Vædderne 2011

Har du en god idé?

Af Gitte Blak Lisby

Bestyrelsen skal inden længe i gang med at planlægge Foreningen Sånefår Danmarks årsmøde anno 2023, som i år afholdes lørdag d. 30. september. Vi har endnu ikke lagt os fast på dagens faglige indhold og vil derfor rigtig gerne tage jer medlemmer med på råd. Har du et forslag eller ønske til eksempelvis et oplæg eller er der områder relateret til fåreavl du kunne ønske dig et mere praktisk kursus i, så tøv ikke med at sende dit forslag til Anette på:

anettefjordvang@gmail.com

Det er endnu ikke besluttet hvor i landet årsmødet skal foregå i år, men foreningen har tradition for at afholde årsmødet privat rundt om i landet hos forskellige Såneavlere. Kunne du have lyst til at vise din besætning frem og lægge hus til arrangementet hører vi også rigtig gerne fra dig.

Mange hilsner fra bestyrelsen.

Marokkanske lamme-ribber

af Nadia Zahoual/ Anette Fjordvang

Det er tid til at tømme fryseren, inden overskuddet af årets nye lam skal slagtes og nydes hen over resten af året. Jeg plejer ikke at være særlig god til at få spist lammeribben, jeg synes faktisk let, at de bliver lidt kedelige at spise. Så er det jo godt, at jeg har lært Nadia Zahoual at kende. Nadia har relationer i Marokko og super god til at lave de mest fantastiske grillede lammeribben med masser af marokkanske krydderier.

Tro mig, de smager fantastisk! Det er måske lidt tidligt på året at grille, med så kan det jo gøres i ovnen.

Nadia er virkelig god til at lave mad, men angiver aldrig mængderne af de forskellige krydderier og krydderurter i hendes opskrifter. Så jeg fik lokket en billedserie ud af hende i stedet.

God appetit!

Olie og stærk paprika

Sød paprika

Spidskommen

Salt

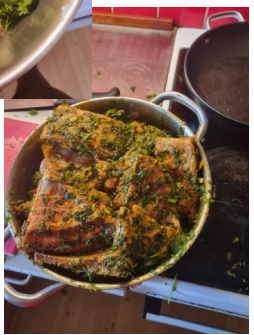
Peber

Fint hakket løg

Fint hakkede friske krydderurter og hvidløg

Marineres i mindst 1 døgn, hvorefter de grilles med alle krydderier og urter på.

Kintraks

Af Anette Fjordvang

Det går stille og roligt fremad med at få tastet flere og flere såner ind i Kintraks. Og vi undersøger muligheder for, hvordan filen med de mange såner kan gøres tilgængeligt for alle Jer medlemmer på vores lukkede medlems-hjemmeside. Pt er der tastet ca 2500 såner ind. Vi forventer, at Kintraks filen kan blive tilgængelig i løbet af sommeren 2023.

Tak til de medlemmer, som har sendt deres dyrs numre så de kunne blive tastet ind. Men endnu flere må gerne benytte sig af tilbuddet og få deres såner oprettet i Kintraks.

Her er hvad du blandt andet kan bruge Kintraks til:

- Du kan bruge Kintraks som hjælp til at vælge en kommende avlsvædder, som ikke er for tæt beslægtet med moderfårene i din besætning, da du i Kintraks kan lave en fiktiv parring mellem 2 såner og få vist indavlskoefficienten.
- Du kan bruge Kintraks til at vise eventuelle købere, hvordan dit vædderlam passer avlsmæssigt til deres får.
- Du kan også bruge Kintraks til at se dine såners egen indavlskoefficient.
- Du kan bruge Kintraks til at se og beundre stamtavler helt tilbage til starten på avlen af såner.
- Du kan lede efter afkom efter forskellige såner, som fx Catherina, som ledte efter afkom efter hendes mormors såner.

Men alt dette kan selvfølgelig kun bruges, hvis dine såner er indtastet i Kintraks.

Så send straks en mail med numrene på alle såner i din besætning til

anettefjordvang@gmail.com

Gratis T-shirt!

af Anette Fjordvang

Sidste chance for alle medlemmer med at få en gratis T-shirt!

Er du medlem af Såneforeningen, så kan du bestille en gratis sort T-shirt med foreningens logo på ryggen, dette gælder selvfølgelig både for betalende medlemmer og gratister. Tilbuddet gælder for alle medlemmer, som ikke allerede har benyttet tilbuddet i år eller sidste år.

Ønskes der flere T-shirt koster de 125 kr pr stk.

Bestil en T-shirt og reklamer med logoet for en fantastisk dansk fårerace.

Der kan vælges mellem 2 herremodeller, 2 damemodeller og en børnemodel.

T-shirtene kan afhentes på generalforsamling 2023, eller sendes mod betaling af forsendelsen.

Hvis I ønsker 1 (dobbelmedlemmer 2) gratis T-shirt, så skriv til:

anettefjordvang@gmail.com

Størrelse(-r)

Model(-ler)

Ekstra T-shirt?

Du kan læse mere om, hvordan du bestiller, de forskellige modeller og størrelsesguide i Sånenyt 1 2022 og på foreningens hjemmeside: www.saane.dk

Ønsker du at købe andet tøj med såneforeningens logo på eller ønsker du også at få dit eget navn på tøjet, så skriv og spørg om muligheder.

Bestyrelsen

Anette Fjordvang
Formand / Avlsudvalg/Redaktør
Tlf. 21 67 17 81 e-mail: anettefjordvang@gmail.com

Gitte Blak Lisby
Næstformand
Tlf. 23 37 19 90 e-mail: gittelisby@live.com

Allan Christensen
Kasserer
Tlf. 40 15 31 80 e-mail: acstavnholt@gmail.com

Vibeke Bille Rasmussen
Sekretær/Suppleant avlsudvalg
Tlf. 50 57 68 03 e-mail: vibekebille@gmail.com

Liselotte Santarelli
Tlf. 27 15 75 70 e-mail: liselottesantarelli@hotmail.com

Morten Kaae
Suppleant
Tlf. 24 88 79 65 e-mail: mok@ncc.dk

Avlsudvalget

Anette Fjordvang tlf 21 67 17 81 e-mail: anettefjordvang@gmail.com
Nadia Zahoual tlf 20 51 96 94 e-mail: nadiazahoual@gmail.com
Mette Marie Lungholt tlf 22 42 63 52 e-mail: spjaette@gmail.com

Suppleant

Vibeke Bille Rasmussen tlf. 50 57 68 03 e-mail: vibekebille@gmail.com

Webmaster

Mette Lund tlf. 42 18 80 27 e-mail: webmaster@saane.dk

Forsidefotoet og fotoerne på side 8, 9, 10 og 11 er indsendt af Catherina Sahl

Fotoet på side 2 er taget af Vibeke Bille Rasmussen

Fotoet side 12, 13 og 15 er taget af Nadia Zahoual